

M. Carme Agustí i Barri

EL PESSEBRE: ICONA DE LA RECERCA HUMANA

Una resposta a la crisi
religiosa actual

A decorative wavy line in a dark brown color, featuring a repeating white wave pattern, runs diagonally across the lower half of the cover.

QUADERNS IREL
Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida
1998 **2**

M. CARME AGUSTÍ I BARRI

El pessebre: icona de la recerca humana

Una resposta a la crisi religiosa actual

QUADERNS

IREL
Institut
superior de
ciències religioses
de Lleida

1998 2

Text de l'aportació feta per M. Carme Agustí i Barri en el
Seminari de Recerca Interdisciplinar del Consell Tècnic de
l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida, I-REL

© M. Carme Agustí i Barri

Edita: Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida I-REL

C/ Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida - Tel./Fax 973 28 15 38

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

C/ Bobalà, 4 - 25004 Lleida

Dipòsit legal: L-591-1998

«El regne de Déu és enmig vostre»

(LLUC, 17-21)

Justificació

A l'estiu de l'any passat, a Salzburg, en el Gran Festival d'Òpera es va representar, com a estrena mundial, l'obra: *Le grand Macabre* de Ligeti.

L'argument es basa en l'alternança entre la gran apoteosi de l'ésser humà i el seu esfondrament i, així, els esdeveniments de signe contrari se succeeixen sense trobar cap resposta.

El més curiós del cas fou la reacció del públic: mentre una part aplaudia fins al deliri, l'altra part xiulava fins a l'enrogallament.

Què estava passant entre el públic?

Dues posicions existencials ben definides estaven donant resposta, encara que no en fóssim conscients: uns s'identificaven amb l'arquetip que l'ésser humà és un ésser carencial essencialment però que en aquesta carència o pobresa rau precisament la seva possibilitat de creixement transformatiu i, els altres, només quedant-se en les aparences superficials de l'argument, no hi trobaven cap sortida: l'ésser humà és *El gran Macabre* condemnat, com en el mite de Penèlope, a teixir i destèixir la troca.

Nosaltres, els creients, en podem fer també la nostra lectura i la volem fer, en el present treball, precisament des de l'òptica dels que xiulaven a Salzburg; perquè amb els xiulits estaven posant en evidència que *El gran Macabre* els feia sentir malament. Aquest sentiment no es podia pas atribuir a la qualitat estètica de la representació, ja que fou una veritable obra mestra. Era el seu ésser intern que se sentia tocat i cridava cercant una resposta que no li donava l'obra representada.

Sentir aquest neguit col·lectiu actualment creiem que és un do de l'Esperit que ens està esperonant cap a un canvi en profunditat: buscar dins el Regne de Déu i donar una resposta esperançadora als éssers humans angoixats. Ens està dient amb gran força: «No tingueu por. La vostra pobresa carencial és l'humus on s'està sembrant Déu, com sempre ha succeït al llarg de la història».

Argument psicològic de la nova formulació religiosa

INTRODUCCIÓ*

Situem-nos com a observadors enfront de la realitat que ens envolta i alhora observem-nos a nosaltres mateixos immersos dins d'aquesta realitat de la qual formem part. Deixem que ens interpel·li i ressoni sense posar-li entrebancs.

- La primera constatació que fem és que el present és fill del passat, és a dir les nostres arrels històriques ens condicionen. I aquest condicionament es produeix en un doble sentit:
 - a) El passat és una immensa riquesa cultural que ens permet esdevenir cada cop més humans. Chesterton defenia la tradició dient que «els morts són vius en nosaltres i s'alegren en veure els nostres avenços gràcies a ells».
 - b) Però hi ha qui ho interpreta a l'inrevés: «Els vius han de seguir morts» ja que hem de repetir literalment el passat. Actuant així, el passat és una temptació d'instal·lació i renúncia a la dinàmica de la vida.
- La segona constatació és que el present és només l'instant que tenim al nostre abast entre l'ahir i el demà, però és de tal categoria que ens hi juguem el futur. Sabem que encara que el futur no és més que una possibilitat entre milers de possibilitats, pot prendre la direccionalitat i del signe del que gestem en l'ara. Amb el nostre fer d'avui anem determinant les línies mestres de futur. Heus ací un punt de profunda

* Vegeu les dues obres de la bibliografia: FRANKL, Viktor, *El hombre en busca de sentido*, Herder, Barcelona, 1992. AGUSTÍ I BARRI, M. Carme, *L'escola, marc de transformació social i personal*, Claret, Barcelona, 1995.

reflexió vers la nostra responsabilitat com a transmissors dels tresors heretats i com a protagonistes gestors de l'esdevenidor.

- La tercera constatació és l'observació que molt sovint la vida ens depara sorpreses insospitades. És el que anomenem «emergències» o situacions impensables racionalment i sense una lògica aparent; però que hem d'acceptar davant la seva evidència. Ens adonem que el caos, dins seu, també té un ordre desconegut.

Fetes aquestes breus consideracions, ens endinsarem en les reflexions següents:

CONDICIONAMENTS HERETATS DEL PASSAT

Si continuem observant descobrim que tot canvia al nostre entorn a una velocitat de vertigen i que, a la vegada, es van desmuntant les seguretats on en el passat els éssers humans havien posat la seva confiança i seguretat.

6

Potser les posicions existencials nostres encara no les tenim conscientment formulades; però, certament, el passat ens està influïnt poderosament i la desinstal·lació del que ens era conegut ens neguiteja.

Vejam les successives revolucions desinstal·ladores dels darrers temps en el món occidental, que han donat lloc a la crisi sociològica actual.

- a) Revolució astronòmica duta a terme per Galileo Galilei. Fins aleshores es creia fermament que la Terra era el centre de l'Univers. Galileu demostrà que la Terra no és el centre, sinó que gira al voltant del Sol...

L'enrenou produït en aquella època en què la Bíblia era llegida i interpretada al peu de la lletra, fou grandíssim; perquè posava en qüestió la mateixa credibilitat del text sagrat, la qual cosa tocava una seguretat inqüestionable.

- b) Revolució antropològica. Bé es digueren els éssers humans d'una manera inconscient: «La Terra no és el centre de l'Univers, però Déu és el centre de tot».

I arribà Descartes i digué: «No, no és Déu el centre. El centre és l'home».

Posar en qüestió el concepte de Déu que s'havia tingut fins llavors fou un enrenou d'una magnitud en la pèrdua de seguretats que gairebé no podem mesurar.

- c) Revolució biològica. Amb Darwin, l'anterior plantejament també queda qüestionat. «No, no és l'home el rei de la creació. L'home és el resultat de l'evolució de les espècies».

La reacció fou de nou desencisadora en haver de reconèixer que un proper avantpassat podia ser un primat.

- d) Revolució psicològica. En un gest de resignació acceptem que l'ésser humà és el resultat de l'evolució de les espècies; però la consciència humana, aquesta part noble de l'home, és l'obra mestra per excel·lència de l'Univers i Freud diu: «Ah, no! de la consciència només en coneixem una petitíssima part. El gran oceà de l'inconscient ens és gairebé desconegut. Quasi no sabem qui som».

- e) Revolució tecnològica. Continua l'enderrocament de seguretats: No sabem qui som, però inventem coses sorprenents. La nostra raó ha creat una tecnologia gràcies a la qual el progrés serà imparabile... I al cap d'uns anys d'eufòria ens adonem que els recursos són limitats i que si no cuidem l'ecologia anem camí de la pròpia destrucció. A més a més, la societat del consumisme genera un tipus d'ésser desintegrat i ens adonem que la pau i l'harmonia interior no es correspon amb el nivell del poder adquisitiu.

Constatem que en els països, diguem-ne desenvolupats, hi trobem més persones amb problemes de salut mental que en els països del Tercer Món. La tecnologia en si no garanteix la plena realització humana. La felicitat és el resultat d'uns altres paràmetres.

- f) Revolució política. Desencisats del materialisme consumista (no superat encara) aparegueren corrents que posaren l'accent en les ideologies, en els canvis polítics, creient que aquest viratge cap al canvi social i d'estructures proporcionaria el retorn al paradís perdut i anhelat. I vet aquí que l'enderro-

cament del Mur de Berlín, fet simbòlic de tot el que ell significava, ve a afegir un nou esfondrament de la seguretat de les ideologies. Els éssers humans actuals, sobretot els que pertanyen al món occidental, podem dir que som fills d'un desengany continuat i progressiu, la qual cosa genera la sospita que no hi ha *futur estable, és a dir, no podem comptar amb cap seguretat que ens aixoplugui.*

Potser, encara, no ens hem formulat amb claredat la pregunta, però l'estem gestant amb gran sofriment i desorientació: qui ens assegura que el que ara acceptem com a veritat, demà continuarà essent veritat?

Tots estem d'acord en:

- Acceptar que les coses canvien vertiginosament i que, certament, el futur serà diferent.
- Que si volem continuar vius haurem d'aprendre a desenvolupar mecanismes d'adaptació al canvi i generar grans dosis de creativitat.

8

Però... quina podria ser la resposta vàlida en aquestes circumstàncies?

LA INSATISFACCIÓ I LA INSEGURETAT COL·LECTIVA, PROMESA DE FUTUR

Un nou interrogant apareix en l'horitzó:

Qui va desmuntar a l'ésser humà les seguretats que li donaven suport en el passat?

La resposta és òbvia: ha estat ell mateix. Quina lectura en podem fer d'aquesta resposta?

- Que ell és més gran que les obres de les seves mans.
- Que la insatisfacció i la inseguretat en què viu ve a ser un desesperat crit d'un Sí però No més gran que ell.
- Que és un pelegrí enmig d'un desert que cerca amb enyorança una terra promesa.
- Que és un ésser de penúltims però no d'últims, perquè quan ha aconseguit l'objectiu que delerosament cercava ja n'està projectant un altre que superarà l'anterior.

- Que està i estarà en permanent tensió entre la carència i la recerca per a poder satisfer-la.
- Que és un ésser inacabat amb insospitades possibilitats de futur, però que haurà de transformar-les en realitats per mitjà del seu esforç.

Per tant, podem afirmar que en la seva radical pobresa rau la seva grandesa.

L'experiència col·lectiva del passat, segons Jung, s'acumula en l'inconscient col·lectiu i es transmet genèticament (genotipus) a cadascun dels individus de l'espècie, produint a tall de marc sociològic onades de:

violència	buidor	consumisme
terrorisme	desesperança	drogues
fanatisme	passotisme	superficialitat

i un llarg etc. que en el veritable fons, no són més que un crit desesperat i una demanda de set d'infinít.

Però encara no hem après a saber desxifrar els signes de la demanda d'aquests símptomes sociològics.

9

A nivell personal hem descobert que «una conducta desproporcionada» amaga una necessitat bàsica no satisfeta o incorrectament satisfeta. Tanmateix, la nit de sentit o situació de desert que vivim col·lectivament fa palès que hi ha una necessitat bàsica humana que s'està rebel·lant i demana ser atesa.

Ens trobem, doncs, davant d'una llavor sembrada en el cor humà que vol germinar i que està esforçant-se per gestar un nou tipus de societat des d'aquesta situació de desert.

Reflexionem breument sobre el desert en si.

Quin significat té el desert?

Aparentment el desert és un lloc inhòspit, no hi ha vida. És una immensitat aclaparadora on les seves dimensions ens sobrepassen. Si ens hi trobem perduts, experimentem la sensació de desorientació total i de desencís vers els anteriors aprenentatges: ara, no ens serveixen, perquè tot és diferent. Necessitem concentrar totes les energies per imaginar o inventar recursos desconeguts per a poder sobreviure.

El desert és un repte: no hi ha camins establerts...

¿Voldrà significar que hi ha tota mena de sortides?

En el desert interior i exterior humà es fonamenta l'*argument psicològic* de la religiositat secular que s'està gestant.

POSICIONS EXISTENCIALS EN TEMPS DE CRISI

Ja hem dit que en el desert es poden dissenyar tot tipus de camins de sortida i que dins del cor dels éssers humans hi ha sembrada la llavor de l'esperança, però al vianant li caldria fer un seriós treball de discerniment per tal de destriar aquells camins que li resultarien inviablès i en els quals malversaria l'energia i aquells altres que poden portar-lo a un final reeixit de l'aventura.

El discerniment no és una tasca fàcil perquè comporta *unes actituds bàsiques* de partença que caldrà cultivar permanentment. Per exemple:

- No fiar-se de les aparences. No sempre el que a primer cop d'ull creiem que és la solució ens porta a la sortida. I a l'inrevés, davant d'una dificultat considerar que és insalvable i abandonar l'empresa. L'actitud vàlida hauria de ser la de posar-nos a treballar com si ja tot depengués de nosaltres i siguin quines siguin les dificultats anar-les afrontant una darrere l'altra.
- Realisme. Som els que som i estem on estem. Ni tapar la crisi minimitzant-la ni enganyar-nos dient que tot s'anirà solucionant amb el temps.
- Centrar els nostres esforços en l'aquí i l'ara. Reconèixer els nostres límits i els límits dels companys de camí, però sabent que si ens unim tots hi sortirem guanyant.

Tot seguit reflexionarem sobre les posicions existencials:

- a) Posicions existencials inviablès, filles de la desesperança:
 - Passivitat. Creiem que la solució es tan dura que no hi ha res a fer i per tant val més no fer res i anar passant com es pugui. Al cap i a la fi, no hi ha res que duri i el temps ho arregla tot.

- Refugiar-se en el passat. Els canvis del present i el futur desconegut ens fan por. Val més continuar com estàvem. Teníem la seguretat de saber on estàvem i qui érem. Ara estem sempre desconcertats.
- Falsa esperança. Si les circumstàncies fossin unes altres, tot seria diferent, però això depèn de... (aquí hi podem posar o atribuir el canvi a la persona, a la institució... al fet que vulguem). Nosaltres, no en som responsables! No som ningú per posar-nos a planificar, a més, no ens farien cas encara que ens escarrasséssim!
 Criticar i lamentar-se és molt humà, fins i tot ajuda a prendre consciència...
- Som dels que ja ho hem provat tot i res de res. Estem de tornada i hem arribat a la conclusió que no hi ha sortida. Val més no capficar-se i passar-s'ho bé. Al cap i a la fi, és l'únic que se'n pot treure d'aquesta situació.
- Però si tot està molt bé. Mai havia anat la cosa com ara. Tots hi posem la cullerada. Mai havia existit la llibertat d'expressió actual, mentre que d'altres diuen:
- Cal imposar la llei perquè aquesta situació és insostenible..., etc.

En el fons d'aquestes i d'altres posicions existencials inviables hi trobem:

- Infantilisme: no haver assumit l'autonomia de l'adult. Són fills del paternalisme sobreprotector o del paternalisme crític. No ens estranyem que actualment la figura de l'autoritat (paterna-materna) estigui en crisi.
- Desconfiança de la capacitat i possibilitat de canvi. Si no hi ha possibilitat de canviar res és perquè els éssers humans no tenim capacitat de fer-ho. La tensió entre la necessitat i la insatisfacció de la necessitat experimentada sempre es resol amb conflicte.

b) Posicions existencials viables:

- Realisme. La situació és dura, però qui sap si podríem trobar encara les petjades d'una caravana que ha travessat el desert!

Altrament, sabem que en algun lloc del desert, certament desconegut, hi pot haver un oasi, plantes i animals específics i, si no, quan arribarà la nit, ens podrem orientar per mitjà dels estels i de la intuïció.

Sigui com sigui, no ens podem creuar de braços. Lluitarem fins a la fi de les nostres possibilitats. Val més morir dignament que declarar-se vençuts prèviament. I vés per on, mentre decidíem continuar lluitant i cercant recursos, observàvem que allà en la llunyania s'aixecava una nuvolada de pols: eren els camells d'una caravana que s'apropava. Estàvem salvats i en aquest moment se'ns obriren els ulls i ens adonàvem que, a pocs metres d'on estàvem, s'endevinaven les petjades de les caravanes però que no les havíem descobertes abans perquè estàvem massa preocupats. És ben curiosa la cosa, en el moment i lloc que arribem a una situació límit i toquem fons, sorgeix una solució sorprenent!...

¿QUÈ O QUI PRODUEIX LA SORTIDA DE LA CRISI?

12

L'actitud positiva de sobreviure i el realisme, juntament amb l'esperança activa, sempre condueixen a trobar els camins de sortida.

— Caldrà d'entrada no descartar cap hipòtesi de treball.

Això suposa compartir i contrastar les hipòtesis personals amb les hipòtesis dels altres, és a dir, treballar en equip i confiar en els altres, no sobrevalorar certes opinions perquè les diu algú que ens cau bé i rebutjar-ne d'altres perquè les diu algú que ens és antipàtic.

El discerniment haurà de fer-se des de l'objectivitat i pensant en el bé de tothom. Ningú haurà de ser el vencedor ni el vençut. El resultat serà fruit d'un pacte sempre que sigui possible.

— Revisar les creences personals i les del grup.

Les creences són les normes interiors inconscients segons les quals vivim. Són com eixos d'energia que ens empenyen en un sentit o en un altre. És molt necessari descobrir quines són les creences des de les quals ens movem per tal de reforçar

les positives, reprogramar les negatives perquè creiem el que creiem.

No es pot fer canvis positius en la vida, mentre no identifiquem les creences i les reconduïm positivament.

El missatge del Nadal com a resposta

NOVES EXPERIÈNCIES DE RELIGIOSITAT

Després d'haver-se desmuntat les seguretats i com a conseqüència acceptar la condició de viure una situació existencial de penúltims, l'ésser humà es formula de nou unes altres preguntes:

Hi ha realment un últim? Què significa aquesta set d'infinít?
Per què aquesta set sempre ens acompanya?

L'aigua del rierol no coneix la font d'on brolla, però, certament, la font ha d'existir, perquè l'aigua del rierol existeix.

14

A més a més, la pobresa i limitació que experimentem ha de tenir una altra polaritat d'abundància i plenitud, perquè en l'Univers tot tendeix a l'equilibri.

La insatisfacció col·lectiva present és el crit de l'infinít, des de la no-presència; Déu, excel·lent pedagog, ens mostra la seva presència per mitjà d'aquesta insatisfacció i pobresa carencial. Ell ens busca en la pobresa i nosaltres ens sentim buscats perquè descobrim que tot ha de tenir sentit des d'aquest desig d'harmonia i plenitud.

¿Però com podem contactar o explicar a l'ésser humà de les acaballes del s. XX que la insatisfacció que sent és un crit de desig de l'infinít, si ni tan sols vol escoltar res que estigui relacionat amb la religió?

El nexa de contacte, creiem que és aprofundir en la pobresa carencial que ens defineix a tots.

El sofriment, del signe que sigui, cada cop està més present en la societat i abasta nivells més profunds de la persona. Només

ens cal observar el nombre tan elevat de persones amb depressió, suïcidis, angoixes, estrès, etc... La desintegració de les persones per manca de sentit de la vida és molt freqüent. La TV, la premsa diària, l'observació dels esdeveniments ens van colpint amb tot tipus d'informacions dolorosíssimes.

Viktor E. Frankl diu: «en realitat no importa que no esperem res de la vida, sinó si la vida espera alguna cosa de nosaltres» (*El hombre en busca de sentido*, pàg. 78, Herder, 1992).

Aquesta és la qüestió i el repte per a superar qualsevol situació límit: descobrir que més enllà del que ens passa hi ha un *per a què* ens passa. Sempre és per a aprendre a descobrir la nostra veritable essència. Sant Joan de la Creu ens diria que «*la nada, nada*» és un camí per a descobrir la transcendència per mitjà de l'absència de la Presència.

En aquesta conjuntura el que necessita amb urgència la societat actual, com sempre ha passat en el procés evolutiu col·lectiu, és que hi hagi persones que sàpiguen fer una lectura correcta d'aquesta set d'Infinit i recollint la demanda li sàpiguen donar resposta. Aquestes persones des de la fe són els sants i des de la vessant sociològica són els líders. Ells saben endinsar-se en l'inconscient col·lectiu i interpretant la necessitat bàsica que els símptomes posen de manifest arriben a fer una síntesi entre la raó i l'afectivitat, expliquen de manera adient el sentit del viure, i les persones en aquell moment històric arriben a comprendre'l.

La diferència amb el passat és que, ara, els sants o els líders no poden actuar en solitari o aïlladament. Ells han de ser els promotors de xarxes de transformació social i els que facin possible la formació «d'una massa crítica» que renovi la societat.

És urgent que prengui gran rellevància el treball a favor de la qualitat humana de les persones. S'han de crear àmbits d'acollida que facin possible la maduració personal. S'han de promoure ambients educatius que potenciïn la dignitat de tot ésser humà en lloc d'anul·lar-la, però siguem cada cop més conscients que l'ésser humà sempre serà una tasca de si.

Diríem que va emergint una religiositat mística, arrelada en el despullament i en un Déu Pare-Mare que li surt a l'encalç.

El resultat d'aquesta gran bondat i misericòrdia divina és una persona: *Jesús de Natzaret Déu i home vertader o el que he dit amb d'altres paraules: Jesús de Natzaret fou tan home perquè era Déu.*

Mai en la història de la humanitat ha succeït, ni succeirà, un fet de tan grans conseqüències.

Aprofundir en el missatge de l'encarnació del Crist és el camí que ens obre la porta per connectar amb els éssers humans actuals.

Nadal és la llum germinal del nou món. L'únic que els cristians podem oferir és la persona de Jesús com a model de persona humana i divina. Estudiar com *ell actua, el que diu, com es relaciona amb si mateix, amb els altres, amb Déu*, és el gran repte per a tots.

SIMBOLOGIA DELS PROTAGONISTES DEL NADAL

El creient en Jesús de Natzaret ha de cercar el seu tarannà en els protagonistes d'aquest primer Nadal i pouar en la seva simbologia. La manera d'atansar-s'hi haurà de ser des del silenci contemplatiu. Intentem nosaltres escoltar què ens diuen els símbols.

JESÚS-NEN. El nen simbolitza la pobresa de la dependència de la tendresa maternopaternal i de tots, perquè sense els altres no podria sortir de la seva indefensió. Ell és només, encara, una possibilitat.

El nen és un semàfor per als éssers humans actuals. Ens està dient a crits:

«Desvetlleu el nen que tots porteu dins. Apreneu a potenciar la capacitat de jugar, l'espontaneïtat, la naturalitat, l'alliberament de prejudicis, la confiança en els altres, però recordeu que d'aquestes capacitats d'admiració i obertura a la vida només en teniu sembrada la llavor. Que es transformi en fruit depèn únicament de la força de la vida, amb la qual hi podeu comptar, i de l'ajut que us presteu els uns als altres.»

Neixem infants, però esdevenir infants, és a dir, conquerir la maduresa de les capacitats simbòliques de l'infant, reclama un

llarg i laboriós treball de confiança i abandonó a l'AMOR Matern-Patern de Déu.

MARIA. És la dona pobra, senzilla, que precisament perquè és conscient de la seva radical pobresa elegeix confiar en el que és impossible: que Déu es faci home i que ella en sigui el seu instrument. Potser ens hauríem de plantejar la nova evangelització a partir de les pobreses personals i socials arrelades en les necessitats bàsiques no satisfetes a nivell físic, emocional, intel·lectual i transcendent com Maria va fer, obrint-se al que era impossible des de la raó, però possible si deixem que Déu sigui Déu en nosaltres.

També Maria és un semàfor del paradigma del principi femení. Les dones hem d'aportar a la societat la capacitat d'acollida, de suport afectiu, de potenciació dels valors de la pau, de la bellesa, de la contemplació, però no com una cosa exclusiva, sinó com la complementarietat del principi masculí o el que ell significa: la direccionalitat, la justícia, la crítica, el raonament, etc...

És hora de descobrir que la serena convivència dels éssers humans es fonamenti en la consciència que homes i dones, essencialment, som femenins i masculins alhora, i si per al bé de tots, en els homes predomina la masculinitat, sense deixar de tenir una part femenina i en les dones predomina la feminitat, sense deixar de tenir una part masculina, és perquè tots en sortim beneficiats. Sortosament, això és així per tal que la figura del pare pugui transmetre al fill infant el *què* de la vida, mentre que la mare li pugui ensenyar *com* viure-la.

El paradigma de *Maria recobra un paper singular des de l'òptica de com establir un nou tipus d'interrelacions més humanes i personalitzades.*

JOSEP. És el símbol de la pobresa del no protagonisme. Ell no ocupa la plana principal. Més aviat representa el servei incondicional de l'anonimat i que quan ja no es necessària la seva ombra protectora desapareix de l'escena.

És el respectuós acompanyant ple d'humanitat. Dubta abans d'assumir el seu rol. Sofreix i calla. No li resulta fàcil acceptar l'embaràs de l'esposa, però és lleial en l'amor expressat en dies

de mútua intimitat. Que difícil és aquest silenci respectuós quan les aparences ens mostren que l'altra persona ens ha desencisat!

Josep és el símbol de la grandesa dels qui saben prendre decisions des de l'amor respectuós a la llibertat de l'altra persona, tenint, ells, el cor amarat de llàgrimes. Ell ha descobert des del silenci el seu paper i renuncia a la competitivitat, a la crítica fàcil o a la lamentació, però no al dubte ja que la grandesa de l'ésser humà rau en continuar sent ell mateix, sigui quina sigui la seva situació. Dubtar és molt humà.

ELS ÀNGELS. Podríem dir que són el símbol de la resposta que dóna Déu als pobres que tenen consciència de la seva pobresa. Són els missatgers de Déu que posen a l'abast dels qui elegeixen ser pobres: Maria, Josep i els pastors, la resposta concreta en el moment precís de la seva pregunta. Representen l'aclariment interior al dubte (Josep), la força per a dir: «Sí, ho accepto, encara que la proposta em sobrepassa» (Maria). Decideixo posar-me en camí encara que l'aventura em sigui desconeguda (pastors).

18

Però els àngels s'apareixen quan ho creuen convenient i a qui volen. Ens volen ensenyar que el protagonisme és de Déu, però això sí, a l'ésser humà li pertoca tenir una actitud d'escolta des del cor i una disponibilitat d'infant per poder entendre el missatge.

Els àngels, per poder comunicar-se amb els éssers humans reclamen una actitud interior filla de la síntesi entre la raó (no s'hi ha de renunciar) i l'afectivitat (cal estar oberts a la sorpresa de Déu que surt a l'encontre dels que són pobres i confien en Ell).

ELS PASTORS. Simbolitzen la pobresa de la marginació. Pertanyen al grup sociològic dels que eren rebutjats i no eren notícia. Ells, també, es tenien per pobres. Podríem dir que aquest era el seu ofici. Fer de cuidadors d'ovelles era tingut pels seus conciutadans com l'equivalent a ser de tercera o quarta categoria, ja que no n'hi havia cap més d'inferior... però ves per on, aquest ofici tan singular «de fer de pobres» els donava l'oportunitat de «fer de vigilants», sobretot vigilaven a la nit per tal de protegir el seu ramat.

¿No creieu que és tot un símbol, fer de pobre i de vigilant de la nit? Els «éssers humans actuals després d'haver perdut les seguretats que el passat ens deparava, ¿no hauríem d'imitar els pastors fent de vigilants en la nit sociològica?

Vigilar, estar alerta, estar en el lloc que ens toca estar i estar-hi essent el que cadascú és, és una altra de les condicions indispensables perquè els àngels ens puguin anunciar la Bona Notícia de la nostra salvació.

I és que Déu surt al nostre encontre, si nosaltres ens posem en camí envers Ell. Ser pobre és una condició per a ser elegit i poder portar la Bona Notícia als germans.

ELS MAGS. Són persones de frontera. Podríem dir que representen els que estan fóra de l'ortodòxia. Eren savis i se sentien esperonats per trobar resposta o, millor dit, cercaven *la resposta salvadora* als seus interrogants, però no eren del *poble escollit*. Eren estrangers i vivien en un país estranger. La seva situació era la d'aquells que perden tota esperança perquè no són dels nostres «representen la pobresa de la no-identitat de grup». Són els que no són ben acollits o en tot cas són acollits com a objectes de curiositat.

19

Pero ells tenen el coratge de posar-se en camí com feren els pastors, per fidelitat no a un anunci exterior, sinó per ser coherents amb la crida de la seva interioritat. Es desinstal·laren del seu lloc d'origen seguint l'estel interior que els guiava cap a la cova de Betlem.

Quin magnífic simbolisme per a tots nosaltres! Estar atents a la veu interior, seguir-la, informar-se, valorar-ho tot, però en darrer terme saber que l'última paraula la té la persona.

Els mags ens ensenyen a ser autònoms enfront de l'autoritat establerta. ¿No creieu que això només poden fer-ho els que no busquen cap mena de poder? El premi que reberen en sortir de l'entrevista amb Herodes (que dit d'una manera planera, els va donar molt bones paraules, però que a l'hora de la veritat amagava intencions perverses) va estar el de veure amb més claredat el camí. Utilitzant el llenguatge actual, diríem que Herodes és el polític astut i els mags els que van pel món de bona fe. Això sí, la

bona fe il·luminada per l'estel de Nadal acaba conduint-nos a la transformació personal i, a poc a poc, a un canvi social.

LES AUTORITATS. Herodes, escribes, fariseus, Pilats i afegiu-hi tots el que vulgueu, cap d'ells no els trobem a la cova de Betlem, però compte! Tots ells adquireixen un rellevant protagonisme en la mort de Jesús de Natzaret. Serà que qui no troba el Nen que *Ell és*, mata Déu que l'habita? o potser vol dir que qui s'instal·la mata la humanitat del cor? En aquest punt preferim restar en silenci i que cadascú faci la seva reflexió. El que sí volem afegir és que la major de les pobreses és creure's que som poderosos perquè tenim poder. No, la grandesa rau en el ser, no en el tenir.

LES BÈSTIES, LA COVA, LA NIT, L'ESTEL, és a dir, el paisatge ecològic imprescindible per emmarcar el pessebre. L'ésser humà necessita un *paisatge* per poder-se desenvolupar. Sense tenir les arrels ben posades en la terra no es pot arribar al cel. Sense el suport d'un «paisatge» extern en bones condicions és impossible viure i sense un «paisatge intern», no podem ser persones de qualitat. El paisatge és un terme simbòlic que abasta un amplí ventall de ressonàncies. Inclou des de les coses materials necessàries per a existir fins a les interrelacions que establim amb els altres, amb nosaltres i amb Déu. El paisatge és tot l'Univers que espera anhelant que prenguem consciència de la força transformadora de la pobresa habitada per l'Amor de Déu.

LA POBRESA, LLOC DE TROBADA DE DÉU I L'ÉSSER HUMÀ

Déu ens és desconegut. No en sabem res. És el misteri que ens sobrepassa per tots els costats. Si poguéssim copsar la seva immensitat, o Ell no seria Ell, o nosaltres seríem Déu. I vet aquí que aquest misteri impossible de resoldre des de la vessant humana, Ell es decidí a donar-li resposta definitiva fent-se home en la persona de Jesús de Natzaret: fou el primer Nadal de la història.

Des d'aleshores, el Nadal es va repetint en cadascuna de les vides humanes. Cada cop que un ésser humà esdevé una mica més humà es transforma en més diví. Perquè des que Déu decidí entrar en la nostra història, la nostra història és la seva història.

Gairebé no podem entendre el que suposa una decisió i acció tan especial. El cert del cas és que tot comença en un *nen* que com hem vist és el símbol del *tot és possible*; però *res és encara*. El temps i les circumstàncies faran possible que el procés tingui un final feliç.

Tanmateix, la sortida de la crisi actual haurà de tenir el mateix punt de partença. Tot és possible, però tot ho hem d'anar construint. L'aventura que tenim davant nostre és molt seriosa, perquè se'ns demana, ni més ni menys, que prenguem consciència del que en realitat som:

- Possibilitat de ser
- Disseny de futur
- Procés en gestació
- Espera plena de promeses
- Meravella inconcreta
- Grandesa de la petitesa
- Infinit del finit
- No-ser del Ser etc...

Creiem que només des del silenci contemplatiu podem copsar alguna d'aquestes ressonàncies.

21

Si volguéssim expressar només en una sola paraula el contingut d'aquestes afirmacions, només en trobaríem una que s'hi apropés: *la pobresa de l'infant*.

Ser pobres com l'infant és molt diferent que ser indigents. L'infant és una persona de qualitat, però que inicia al procés de la vida. L'indigent és aquella persona que no té les necessitats bàsiques cobertes per poder viure la vida amb dignitat. Tant l'un, com l'altre tenen mancances però mentre que l'infant és un projecte de ser, el segon és un projecte de tenir.

Ser pobre com un infant no és gens fàcil perquè pressuposa haver reconegut el camí del tenir, haver construït un poderós ego i haver-lo desmuntat després. Reconèixer que tenir no era la fita. Calia donar un pas més. Ser el que som. La qüestió clau deu ser *esdevenir infants*. Transformar l'ego de l'infantilisme en maduresa adulta. «*Si no us feu com infants, no podreu entrar en el Regne del Cel*».

L'estil de pobresa d'infant apresada gràcies al difícil procés de desarrelament del tenir només és possible transitant pel camí del sofriment o del discerniment i d'ambdues actituds n'hem de fer experiència, no se'ns regalen.

Vet aquí que apareix un nou i valuós element a tenir en compte: en el procés de transformació personal i col·lectiva, la crisi o les crisis són moments clau en el camí del creixement.

Estar en crisi, experimentar un sofriment existencial. Trobar-se desorientat, no saber què vols o cap a on anar, sentir-se angoixat i sense saber què passa. Experimentar que la vida és un buit, etc..., és una situació humana que cal aprendre a llegir en el seu veritable sentit: la pobresa, que fa possible tocar fons i descobrir l'oportunitat d'aprendre el PER A QUÈ s'ha fet present.

En la primera part hem fet una exposició del QUÈ està passant actualment, ara ens estem endinsant en el PER A QUÈ ens està passant.

Nikos Kazantzakis, en una de les seves novel·les, diu: «*Saps millor que jo amb quin ritme camina Déu: trenca sense parar tota mena d'equilibris delejant sempre un equilibri superior*».

És a dir, ens cal viure en la desinstal·lació permanent per tal de poder seguir creixent.

Ens cal la crisi o les crisis per esdevenir humans però haurem de retrobar la força de la frescor que té la vida de l'infant per poder superar la duresa del desert:

- Il·lusió,
- confiança,
- pedagogia de l'esforç.

Tots aquest són plantejaments que ens haurem d'anar fent sense parar.

FORMULACIONS PEDAGÒGIQUES DE TIPUS PRÀCTIC

Com que sols no podríem travessar el desert necessitem crear xarxes en la companyonia humana i posar-nos d'acord en la formulació d'alguns principis que ens ajudin a fer pactes.

En «L'escola marc de transformació social i personal» (M. Carme AGUSTÍ I BARRI, Claret, pàg. 149) en trobem formulats alguns que copiem a continuació:

1. Els objectius per a cada acció educativa (transformativa) seran pocs, molt clars, formulats en positiu i que el seu contingut es pugui avaluar.
2. Practica en tu i ensenya «allò que vulguis aprendre»: d'aquesta manera possibilitaràs la gravació de la conducta desitjada.
3. No oblidis mai que l'aprenentatge té un doble moviment: de dins a fora i de fóra endins. Interiorització-actuació o actuar per a interioritzar.
4. El que volem aprendre ho hem de tenir clar (volar aprendre una cosa és molt important). Reformular-nos-ho cada dia i no defallir si passa el temps i els resultats no són els que desitgem, tard o d'hora, el que veritablement volem, si perseverem, ho veurem convertit en realitat.
5. Quan ensenyis què vols aprendre, tingues present les teves limitacions i així et faràs comprensivament solidari dels límits i de les dificultats dels altres.
6. Accepta i ensenya a acceptar que l'important no són els resultats sinó fer camí. Una cosa és recordar continguts (conèixer la teoria) i una altra ser savi (fer experiència de ser).
7. Valora com a molt positius els moments de crisi perquè són l'oportunitat de dinamització d'aquelles capacitats adormides que mai s'haurien desvetllat.
8. Però no restis sol en aquestes circumstàncies supervalorant la teva fortalesa o no et menyspreïs dient-te que tu no mereixes ser escoltat. Sigues senzill i demana l'ajut que necessitis, però no en demanis més del que sigui convenient.
9. Quan algú del teu entorn es trobi en la mateixa situació, dóna-li l'ajut que estigui al teu abast; però fes-ho gratuïtament, sense reclamar res a canvi.
10. Estiguis sempre disponible per al diàleg, però no claudiquis davant els fets injustos.

11. L'aprenentatge és una qüestió personal i ningú no pot estalviar a l'altre el sofriment que comporta el creixement cap a la maduresa.
12. Et pot ser útil recordar que els trets fonamentals de la maduresa humana, segons els entesos, són:
el treball responsablement fet,
la tolerància,
la capacitat de fruit,
saber estimar.
13. I recorda que la vida, per viure-la, i l'aprenentatge ha de tenir com a música de fons la capacitat lúdica i el bon humor.
«Una persona malcarada mai podrà crear al seu entorn un marc de transformació personal i social».

Tanmateix: les xarxes de més qualitat humana que anirem establint amb els altres ens permetran crear un medi més favorable perquè tots puguem ser més persones i possibilitar que Déu pugui fer-se present.

Cloenda

«El Regne de Déu és enmig vostre» (*Lluc 17, 21*) però hi és com una llavor que està germinant. Que els entrebancs a què haurà de fer front en la societat i dins nostre els puguem anar bandejant amb l'ajut dels uns i dels altres. Des del missatge del Nadal cristià res del que és humà és aliè a Déu.

Le gran Macabre de l'òpera de Ligeti ha trobat, finalment, el seu destí grandios. Tothom pot aplaudir.

Justificació	3
Argument psicològic de la nova formulació religiosa	5
Introducció	5
Condicionaments heretats del passat	6
La insatisfacció i la inseguretat col·lectiva promesa de futur	8
Posicions existencials en temps de crisi	10
¿Què o qui produeix la sortida de la crisi?	12
El missatge del Nadal com a resposta	14
Noves experiències de religiositat	14
Simbologia dels protagonistes del Nadal	16
La pobresa, lloc de trobada de Déu i l'èsser humà	20
Formulacions pedagògiques de tipus pràctic	22
Cloenda	25

Delegació de Pastoral Universitària de Lleida

Canonge Brugulat, 22

Tel. i fax 973 28 15 38

25003 Lleida